

ΚΕΔΙΣΑ ΚΕΔΙΣΑ

**ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ
CENTER FOR INTERNATIONAL STRATEGIC ANALYSES**

Μία Ανάλυση των Γεωπολιτικών Προεκτάσεων του Ρώσο-Ουκρανικού Πολέμου

**Μαρία Μερκουράκη
Υποψήφια Διδάκτωρ Α.Π.Θ.**

Ερευνητική Εργασία no. 98

ΚΕΔΙΣΑ ΚΕΔΙΣΑ

ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ
CENTER FOR INTERNATIONAL STRATEGIC ANALYSES

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΕΔΙΣΑ

Δρ. Ανδρέας Γ. Μπανούτσος	Πρόεδρος
Δρ. Παναγιώτης Σφαέλος	Αντιπρόεδρος & Δ/της Ερευνών
Βασίλης Παπαγεωργίου	Γενικός Γραμματέας
Αργέττα Μαλιχουτσάκη	Οικονομική Διαχειρίστρια
Ευάγγελος Διπλάρας	Μέλος
Αναστασία Τσιμπίδη	Μέλος

© 2023 Center for International Strategic Analyses (KEDISA, All Rights Reserved)

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted in any form or by any means electronic, mechanical, photocopying, recording or otherwise, without permission of the publisher

Μία Ανάλυση των Γεωπολιτικών Προεκτάσεων του Ρώσο-Ουκρανικού Πολέμου

Μαρία Μερκουράκη
Υποψήφια Διδάκτωρ Α.Π.Θ.

Αθήνα,
Ιούλιος 2023

Περιεχόμενα

1. Εισαγωγή.....σελ. 3
2. Ο Μέτα - σοβιετικός Ζωτικός Χώρος.....σελ. 3
3. Ηνωμένες Πολιτείες, Ευρώπη και η Διατλαντική Σχέση.....σελ. 5
4. Η Δύση και ο Υπόλοιπος Κόσμος.....σελ. 6
5. Συμπέρασμα.....σελ. 7

1. Εισαγωγή

Μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης, η Ευρώπη γνώρισε και άλλες αιματηρές συγκρούσεις. Ωστόσο, ο πόλεμος μεταξύ Ρωσίας και Ουκρανίας που ξέσπασε το Φεβρουάριο του 2022 είναι σημαντικός από την άποψη ότι προκλήθηκε από μια ισχυρή πυρηνική δύναμη που ταυτόχρονα είναι και μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας. Ο συγκεκριμένος πόλεμος εκτυλίσσεται με τρόπο απρόβλεπτο και εξαιρετικά καταστροφικό καθώς ενώ ξεκίνησε ως μία πολεμική σύρραξη λίγων ημερών αυτή τη στιγμή ο πόλεμος συνεχίζεται. Κύριος στόχος της Ρωσίας από αυτή την πολεμική αναμέτρηση ήταν η «απο-ουκρανικοποίηση» σημαντικών από άποψη γεωγραφίας και γεωπολιτικής περιοχών για τον Πούτιν. Επομένως, το βασικό ερώτημα που απασχολεί τη διεθνή κοινότητα είναι αν επρόκειτο για ένα μακροχρόνιο σχέδιο του Κρεμλίνου ή εάν ήταν ένας αιφνίδιος αυτοσχεδιασμός του Πούτιν ως αντίδραση στις διαδοχικές αποτυχίες επίτευξης των στόχων του με άλλα μέσα. Όλα τα ρεύματα σκέψης πάντως συμφωνούν σε ένα βασικό σημείο: στο ότι ο περιορισμένος στρατιωτικά στο έδαφος της Ουκρανίας πόλεμος στέλνει γεωπολιτικά κύματα αφύπνισης πολύ πέρα από τους δύο εμπλεκόμενους πρωταγωνιστές, δηλαδή τη Ρωσία και την Ουκρανία. Για αυτά τα δύο κράτη, οι οικονομικές, στρατιωτικές, δημογραφικές και κοινωνικές συνέπειες είναι διαφορετικής φύσης, αλλά καταστροφικές και υπαρκτές σε όλες τις περιπτώσεις [1, 2].

Άμεσα θιγόμενες σε γεωπολιτικό επίπεδο είναι τόσο οι πρώην σοβιετικές δημοκρατίες όσο και οι ευρωπαϊκές χώρες καθώς μετά την έναρξη του πολέμου κλήθηκαν να μειώσουν άμεσα την ενεργειακή εξάρτησή τους από τη Ρωσία, ενώ παράλληλα την ίδια στιγμή έπρεπε να επαναπροσδιορίσουν τις κατευθυντήριες γραμμές τους για την χάραξη της εξωτερικής πολιτικής τους. Στα δυτικά και νότια των συνόρων της Ρωσίας, ορισμένες χώρες φάνηκε να επωφελοούνται από αυτόν τον πόλεμο έστω και βραχυπρόθεσμα, όπως η Κίνα ή η Ινδία. Αυτές οι χώρες μπορεί να αποκτήσουν πετρέλαιο και φυσικό αέριο σε προνομιακές τιμές. Επίσης, οι Ηνωμένες Πολιτείες επωφελοούνται από την αυξημένη ζήτηση τόσο για το υγροποιημένο φυσικό αέριο (LNG) όσο και για τα όπλα τους. Παρόλα αυτά, ακόμη και για αυτές τις χώρες, η αμφισβήτηση της διεθνούς τάξης και της παγκοσμιοποίησης, η ανατροπή των καθιερωμένων κυκλωμάτων εμπορευμάτων και των συνηθισμένων αλυσίδων παραγωγής καθώς και οι ιμπεριαλιστικές βλέψεις του Κρεμλίνου ενέχουν πολλούς κινδύνους μερικοί από τους οποίους εντοπίζονται εύκολα, ενώ άλλοι θα αποκαλυφθούν στο μέλλον πιθανότατα με απρόβλεπτο τρόπο. Στην αρχή του πολέμου, λίγοι μόνο προέβλεπαν τις πιθανές συνέπειες για τις προμήθειες σιταριού σε χώρες της Μέσης Ανατολής ή της Αφρικής και όχι μόνο, παρόλα αυτά η διπλωματία των σιτηρών κατέδειξε ότι οι συνέπειες αυτές δεν έμειναν απλά στην πρόβλεψη αλλά επιβεβαιώθηκαν. Επίσης, αυτός ο πόλεμος υπονομεύει εξ' αρχής τον αγώνα κατά της κλιματικής αλλαγής - κάτι που συνιστά φλέγον ζήτημα για την ΕΕ. Η διαχείριση των άμεσων συνεπειών της ρωσικής επιθετικότητας αλλά και η καλύτερη πρόβλεψη των γεωπολιτικών κινδύνων επομένως επιβάλλονται. Τελικά, η σύγκρουση θα μπορούσε να οδηγήσει στην εμφάνιση ενός νέου Διεθνούς Συστήματος; Αυτό το σενάριο εξακολουθεί να είναι ομιχλώδες όσο ο καταστροφικός αυτός πόλεμος μαίνεται [4].

2. Ο Μέτα - σοβιετικός Ζωτικός Χώρος

Η έλευση του Ρωσο-ουκρανικού πολέμου έχει σημαντικό γεωπολιτικό αντίκτυπο κυρίως στις μετασοβιετικές χώρες, οι οποίες καλούνται καθημερινά να επαναπροσδιορίζουν τη σχέση τους με τη Ρωσία καθώς και τους λοιπούς περιφερειακούς και παγκόσμιους δρώντες του Διεθνούς Συστήματος. Συγκεκριμένα, οι περισσότερες από αυτές τις χώρες υιοθετούν μια επιφυλακτική στάση απέναντι στον πόλεμο καθώς φοβούνται τόσο τις οικονομικές συνέπειες και τα πιθανά ρωσικά αντίποινα στο άμεσο μέλλον όσο και την επιδείνωση του περιφερειακού και παγκόσμιου στρατηγικού

περιβάλλοντος μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα. Βέβαια, ο πόλεμος αυτός επηρεάζει αρνητικά όχι μόνο τις σχέσεις τους με τη Ρωσία, αλλά και το μέλλον των περιφερειακών οργανισμών που βρίσκονται υπό την ηγεσία της Μόσχας. Μάλιστα, ενδιαφέρον παρουσίασαν οι αντιδράσεις της πλειοψηφίας των χωρών της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών. Αυτές βασίστηκαν σε μια προσπάθεια διατήρησης μίας εύθραυστης ισορροπίας που κατατείνει από τη μία στη μη καταδίκη της ρωσικής επιθετικότητας και από την άλλη υποστηρίζεται σθεναρά η προστασία και η διατήρηση της ουκρανικής εδαφικής ακεραιότητας. Επί παραδείγματι, η Μολδαβία και η Γεωργία καταδίκασαν την εισβολή και επιτάχυναν τον αγώνα δρόμου για την ένταξη τους στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ειδικά, η Μολδαβία βρίσκεται σε συνθήκες εξαιρετικής πίεσης λόγω της εξάρτησης της από το φυσικό αέριο της Ρωσίας. Επίσης, η Γεωργία έχοντας χάσει τον έλεγχο του 20% της επικράτειάς της το 2008, εκδηλώνει μια πιο διαφορούμενη στάση που εκπέμπει από την μία ένα φιλορωσικό προφίλ της ελίτ που έρχεται σε πλήρη αντίθεση με την υποστήριξη υπέρ της εδαφικής ακεραιότητας της Ουκρανίας από τον απλό πληθυσμό. Ακόμη, το Αζερμπαϊτζάν, υποστηριζόμενο από την Τουρκία, εκμεταλλεύεται την κατοχή της Ρωσίας όχι μόνο για να προωθήσει τα συμφέροντά του στην περιοχή του Ναγκόρνο-Καραμπάχ, αλλά και για να δείξει για ακόμη μία φορά την διπλωματική αντίθεση του στην Αρμενία. Η τελευταία εξαρτάται εξ' ολοκλήρου από τη ρωσική στρατιωτική υποστήριξη, ενώ η Μόσχα δεν μπορεί να τιμήσει τις συμβάσεις παράδοσης όπλων. Όμως, η κύρια έκπληξη ήρθε από το Καζακστάν - τον σημαντικότερο και στενότερο εταίρο της Ρωσίας - που υποστήριξε την προστασία της εδαφικής ακεραιότητας της Ουκρανίας. Οι λεπτές θέσεις αυτών των κρατών εξηγούνται από την οικονομική και ενεργειακή εξάρτησή τους από τη Ρωσία, τις «παγωμένες» συγκρούσεις, την παρουσία στρατιωτικών βάσεων ή ρωσόφωνων μειονοτήτων [3,6].

Ο ρώσο-ουκρανικός πόλεμος ενθαρρύνει τις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών να εντείνουν τις εταιρικές σχέσεις με άλλους παγκόσμιους και περιφερειακούς παράγοντες όπως η Κίνα, η Τουρκία, το Ιράν, η Ινδία και η ΕΕ - λόγω των νέων γεωπολιτικών δεδομένων - για να επεκτείνουν τα διπλωματικά, οικονομικά και ενεργειακά περιθώρια ελιγμών τους. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι η Άγκυρα έχει υπογράψει μια σημαντική συνθήκη στρατηγικής εταιρικής σχέσης και μια προνομιακή εμπορική συμφωνία με το Ουζμπεκιστάν, μια συνθήκη στρατηγικής εταιρικής σχέσης που προβλέπει τη δημιουργία εργοστασίου μη επανδρωμένων αεροσκαφών με το Καζακστάν, καθώς και μία κοινή δήλωση με το Καζακστάν, το Αζερμπαϊτζάν και τη Γεωργία σχετικά με τον διάδρομο μεταφορών Ανατολής-Δύσης.

Πάντως, η οικονομική εξάρτηση από τη Μόσχα δεν θα εξαφανιστεί εν μία νυκτί. Η Ρωσία παραμένει κεντρικός γεωπολιτικός παράγοντας στην περιοχή και ιδίως σημαντικός ενεργειακός εμπορικός εταίρος (αγορά, πηγή πίστωσης, προμηθευτής ενέργειας, οδός διαμετακόμισης) για αρκετές μετασοβιετικές δημοκρατίες. Το Καζακστάν, για παράδειγμα, εξαρτάται από τη Ρωσία για τη μεταφορά των υδρογονανθράκων του στην Ευρώπη. Εδώ αξίζει να σημειωθεί ότι ειδικά το Καζακστάν αν και ακολουθεί μία εξωτερική πολιτική υψηλής διπλωματίας λόγω του ότι πουλάει στη Ρωσία σε πάρα πολύ χαμηλές τιμές πετρέλαιο και φυσικό αέριο, την ίδια ώρα που συμβάλλει στον «πόλεμο κατά της τρομοκρατίας» των ΗΠΑ και ταυτόχρονα έχει πολύ καλές διπλωματικές σχέσεις με την Κίνα, η οποία επίσης αγοράζει πετρέλαιο από το Καζακστάν δεν έχει ωστόσο καταφέρει να αποκοπεί από τη ρωσική επιρροή και εξάρτηση για αυτό και διατηρεί αμφίθυμη στάση για τον πόλεμο στην Ουκρανία. Επίσης, αρκετά κράτη της Κεντρικής Ασίας βλέπουν τη Μόσχα ως εγγυητή της ασφάλειάς τους στο πλαίσιο της αστάθειας στο Αφγανιστάν από τον Αύγουστο του 2021. Τέλος, η Ρωσία ακόμη και σήμερα δέχεται μεγάλες ροές μεταναστών, ιδίως από την Κεντρική Ασία. Η κατάσταση αλλάζει ριζικά καθώς καθημερινά αρκετές γειτονικές χώρες αντιμετωπίζουν πρωτοφανείς μεταναστευτικές προκλήσεις. Η Μολδαβία είναι το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα, αφού αντιμετωπίζει τη ροή Ουκρανών προσφύγων μετά την έναρξη του πολέμου συνεχώς, ενώ η Γεωργία, η Αρμενία και το Καζακστάν φιλοξενούν δεκάδες χιλιάδες Ρώσους μετά την ανακοίνωση της «μερικής» επιστράτευσης. Από την άλλη αρκετές ευρωπαϊκές χώρες κλείνουν τα σύνορά τους. Μακροπρόθεσμα, το ζήτημα της διάρκειας παραμονής αυτών των Ρώσων μεταναστών, της ενσωμάτωσής τους και της «ειρηνικής συνύπαρξης» μεταξύ των διαφόρων κοινοτήτων είναι καίριο ζήτημα που θα επηρεάσει την

εξωτερική πολιτική όλων των κρατών στις γύρω περιοχές. Εδώ αξίζει να αναφερθεί ότι οι χώρες της Κεντρικής Ασίας απαγορεύουν τη συμμετοχή υπηκόων τους στον πόλεμο, τους οποίους η Ρωσία προσπαθεί να στρατολογήσει υποσχόμενη σημαντικούς μισθούς και ευκολότερη πρόσβαση στη ρωσική υπηκοότητα. Τέλος, ο πόλεμος αυτός συνιστά μια πραγματική δοκιμασία για το μέλλον των περιφερειακών οργανισμών όπως αυτόν της Ευρασιατικής Οικονομικής Ένωσης (EAEU). Ο φόβος των ρωσικών επεκτατικών φιλοδοξιών και η επιθυμία των κρατών να προστατεύσουν την κυριαρχία τους μπορούν να επιβραδύνουν ή ακόμα και να εμποδίσουν την ανάπτυξη αυτών των οργανισμών [5,6,8,9].

3. Ηνωμένες Πολιτείες, Ευρώπη και η Διατλαντική Σχέση

Ο ρώσο-ουκρανικός πόλεμος έχει τρεις σημαντικές γεωπολιτικές συνέπειες για τις ΗΠΑ, την Ευρώπη και τη διατλαντική σχέση. Πρώτον, σηματοδοτεί το γεωπολιτικό, οικονομικό και ψυχολογικό «διαζύγιο» μεταξύ της Ρωσίας και της Δύσης - η δε αναβίωση αυτής της σχέσης δεν φαίνεται μάλλον δυνατή όσο ο Πούτιν παραμένει στην εξουσία. Ανεμπόδιστη από τον πόλεμο, η Ρωσία δεν θα εγκαταλείψει τις προσπάθειες να προωθήσει ακόμη περισσότερο τη διαίρεση στο δυτικό στρατόπεδο ή να την αμφισβητήσει, όπως συμβαίνει με τη Γαλλία στο Μάλι, την Κεντροαφρικανική Δημοκρατία ή την Μπουρκίνα Φάσο, όπου οι διαδηλωτές κυματίζουν τακτικά ρωσικές σημαίες. Επίσης, το σχετικά χαμηλό κόστος των «υβριδικών πολέμων» και η δυνατότητα εκμετάλλευσης ιδιωτικών παραγόντων όπως ο όμιλος Wagner επέτρεψαν στη Μόσχα να συνεχίσει να προωθεί τα συμφέροντα της και να περιορίζει τη δράση της Δύσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι η ομάδα Wagner ανέλαβε πολύ σημαντικό ρόλο στο πόλεμο της Ουκρανίας μετά τις ταπεινωτικές ήττες του ρωσικού στρατού. Βέβαια, με τα σημερινά δεδομένα μετά την ευθεία σύγκρουση μεταξύ του Πριγκόζιν και Πούτιν μετά την ανταρσία του Ομίλου Wagner οι εξελίξεις σε γεωπολιτικό επίπεδο θα είναι ακόμη πιο ραγδαίες.

Σχετικά με το οικονομικό διαζύγιο μεταξύ Ρωσίας και Δύσης αυτό επιβεβαιώθηκε από την έκρηξη του αγωγού *Nord Stream*. Μάλιστα είχε προηγηθεί τόσο η μείωση των όγκων φυσικού αερίου που παραδίδονταν στην Ευρώπη, όσο και η σταδιακή απόρριψη των ρωσικών υδρογονανθράκων από την ΕΕ. Ακόμη, είχαμε την απόσυρση αρκετών δυτικών εταιρειών και μία σειρά κυρώσεων. Επί παραδείγματι, το ακαριαίο πάγωμα των ρωσικών περιουσιακών στοιχείων και η υιοθέτηση πολλαπλών «πακέτων» κυρώσεων επέφεραν άμεσα επιπτώσεις. Η ρήξη επομένως με τη Δύση φαίνεται πλήρης τουλάχιστον σε οικονομικό επίπεδο. Πέρα από την οικονομία, μια ουσιαστική συζήτηση για την ευρωπαϊκή αρχιτεκτονική ασφάλειας δεν είναι πλέον νοητή σήμερα, ακόμη και αν οι γραμμές επικοινωνίας φαίνεται να εξακολουθούν να λειτουργούν μεταξύ του Κρεμλίνου και του Λευκού Οίκου. Επίσης, η ένταξη της Φινλανδίας στο NATO τον Απρίλιο του 2023 και η έγκριση του Ερντογάν τον Ιούλιο του 2023 για την είσοδο της Σουηδίας στο NATO κατά τη διάρκεια της Συνόδου στο Βίλνιους - μία έγκριση που ο Στόλτενμπεργκ και ο Γιόνας Γκαρ Στέρε χαρακτήρισαν ως ιστορικό βήμα - μπορεί να ωθήσει τη Μόσχα στο να ενισχύσει τη στρατιωτική της παρουσία στα βορειοδυτικά και να δημιουργήσει εντάσεις στην Αρκτική, κάτι που θεωρείται προτεραιότητα σύμφωνα με το νέο ναυτικό δόγμα - που εγκρίθηκε τον Ιούλιο του 2022. Επιπροσθέτως, η ρώσο - ουκρανική σύγκρουση συμβάλλει στην σύγχυση της διάκρισης στη ρωσική αντίληψη μεταξύ του NATO και της ΕΕ, που τώρα θεωρείται ως ενιαίο μέτωπο, εχθρικό προς τη Ρωσία [7, 6, 11].

Επιπλέον, μία ανάλυση των διαφόρων ομιλιών του Βλαντιμίρ Πούτιν αποδεικνύει ότι βλέπει αυτή τη σύγκρουση και με πολιτισμικούς όρους οι οποίοι εντείνουν το ψυχολογικό πόλεμο που η Ρωσία απευθύνει στη Δύση. Αυτό φάνηκε από την αποκρυστάλλωση του μίσους του γύρω από θέματα που σχετίζονται με αξίες όπως η επιβολή της δημοκρατίας στις μέτα-σοβιετικές χώρες. Η διακοπή των δεσμών σε κοινωνικό επίπεδο (ακαδημαϊκοί, αθλητικοί, πολιτιστικοί δεσμοί, απαγορεύσεις βίζας κ.λπ.) αφήνει μια πικρή ανάμνηση για τους Ρώσους, που είναι δύσκολο να διαγραφεί ακόμη και μετά από μία πιθανή μελλοντική αλλαγή εξουσίας στο Κρεμλίνο. Ο επόμενος ηγέτης της Ρωσίας μπορεί επίσης να μπει στον πειρασμό να κρατήσει ζωντανή την εθνικιστική φλόγα.

Δεύτερον, διακυβεύεται η ενότητα και η αξιοπιστία της ΕΕ. Για την Ευρώπη, η αφύπνιση αυτή ήταν αρκετά βάνουση καθώς ήρθε αντιμέτωπη με μία εκ νέου αμφισβήτηση της ισορροπίας δυνάμεων που την ώθησε να θέσει επί τάπητος την σημασία της ύπαρξης μίας ευρωπαϊκής στρατιωτικής δύναμης. Με την έκρηξη του ρώσο-ουκρανικού πολέμου η ΕΕ για πρώτη φορά άρχισε να δαπανά χρήματα για παραδόσεις όπλων για να βοηθήσει μια τρίτη χώρα να αμυνθεί. Ταυτόχρονα, ανακοινώθηκε μία σειρά σημαντικών αμυντικών επενδύσεων με τη Γερμανία να αποτελεί το πιο εντυπωσιακό παράδειγμα. Ακόμη, η Ευρώπη χωρίστηκε σε δύο στρατόπεδα, η σύνθεση των οποίων δεν προκαλεί έκπληξη: ορισμένοι (Πολωνία και χώρες της Βαλτικής) υιοθέτησαν μια αδιάλλακτη προσέγγιση έναντι της Μόσχας και υποστήριζαν την επιτακτική ανάγκη για μια συνολική στρατιωτική νίκη της Ουκρανίας, ενώ άλλοι επέμεναν στην σημασία της χρήσης των διπλωματικών διαύλων. Η αντιπαράθεση μεταξύ των δύο στρατοπέδων είναι ισχυρή και υπαρκτή με αποτέλεσμα να υπάρξει κίνδυνος εμβάθυνσης στη διάσπαση μεταξύ των ευρωπαϊκών κρατών. Η ισορροπία μεταξύ συλλογικού συμφέροντος και εθνικών εγωισμών αποκρυσταλλώθηκαν ακόμη μέσω των ουγγρικών θέσεων για το ρωσικό φυσικό αέριο. Άλλες πιθανές ενεργειακές κρίσεις είναι πιθανό να ευνοήσουν την άνοδο στην εξουσία κυρίαρχων και αντιαμερικανικών δυνάμεων σε διάφορες ευρωπαϊκές χώρες [4, 8].

Τέλος, η τρίτη σημαντική συνέπεια αφορά στη διατλαντική σχέση. Αυτός ο πόλεμος αντιστρέφει την τάση προς μια ορισμένη διεθνή απόσυρση των Ηνωμένων Πολιτειών, όπως φάνηκε να μαρτυρεί το παράδειγμα του Αφγανιστάν, ενώ όσον αφορά την ΕΕ αυτή κινδυνεύει να οδηγηθεί σε μεγαλύτερη εξάρτηση τα επόμενα χρόνια. Οι βασικοί πυλώνες που θα απασχολήσουν την ΕΕ τα επόμενα χρόνια είναι η ενέργεια, το ζήτημα ενός ευρωπαϊκού στρατού καθώς και ζητήματα ασφάλειας. Η παραγγελία της Γερμανίας για αμερικανικά F-35A και Rafale μαχητικά-βομβαρδιστικά, καθώς και η αύξηση των παραδόσεων αμερικανικού LNG στην Ευρώπη είναι ένα παράδειγμα. Μετά την έναρξη του πολέμου, η Ρωσία χαρακτηρίζεται ως η πιο σημαντική και άμεση απειλή για τα κράτη - μέλη της ΕΕ. Αυτή η κατάσταση πιέζει για τη δόμηση του κόσμου σύμφωνα με μία νέα λογική αυτή των συνασπισμών, μεταξύ χωρών με δημοκρατικά καθεστώτα, αφενός, και αυταρχικών καθεστώτων, αφετέρου. Επομένως, στόχος για κάθε χώρα που αισθάνεται ότι απειλείται από τη Ρωσία θα είναι να προσπαθήσει να εξασφαλίσει τη στρατηγική της αυτονομία όσο το δυνατόν περισσότερο, να βγει αλώβητη από τις ενεργειακές εξαρτήσεις και να ανακατευθύνει την εξωτερική πολιτική της προς πιο αξιόπιστες αγορές, γεγονός όμως που θα αυξήσει τις πιθανότητες για μεγαλύτερες συγκρούσεις [1,2, 6, 10].

4. Η Λύση και ο Υπόλοιπος Κόσμος

Σε αυτή την κρίση, η Ρωσία είναι λιγότερο απομονωμένη από ότι φαίνεται. Το ψήφισμα της 2^{ας} Μαρτίου 2022 της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, το οποίο απαιτούσε την απόσυρση των ρωσικών δυνάμεων από την Ουκρανία, ψηφίστηκε με μεγάλη πλειοψηφία (141 χώρες από τις 193), αλλά μεταξύ των τριάντα πέντε αποχών ήταν αρκετές αφρικανικές χώρες, καθώς και η Κίνα και η Ινδία. Οι αποχές ήταν ακόμη περισσότερες κατά την ψηφοφορία επί του ψηφίσματος της 7^{ης} Απριλίου 2022 σχετικά με την αναστολή της Ρωσίας από το Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων λόγω των κατάφωρων και συστηματικών παραβιάσεων των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στην Ουκρανία. Αυτές οι κινήσεις στη Μόσχα ερμηνεύθηκαν ως σιωπηρή υποστήριξη της ρωσικής δράσης. Πολλοί Ρώσοι πολιτικοί αναλυτές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι υπάρχει ένα ευνοϊκό περιβάλλον για μια αμοιβαία επωφελή προσέγγιση μεταξύ Ρωσίας και Κίνας.

Πέρα από τα άμεσα καιροσκοπικά συμφέροντα (όπως οι μειωμένες τιμές των υδρογονανθράκων), η υποστήριξη της ρωσικής δράσης είναι πιθανό να διαβρωθεί με την πάροδο του χρόνου. Μετά τη σύνοδο κορυφής του Οργανισμού Συνεργασίας της Σαγκάης στην Τασκένδη, υπήρξε κάμψη της Κίνας και της Ινδίας. Η τελευταία έχει σκληρύνει τη θέση της μεταβαίνοντας σε ρητές προειδοποιήσεις. Ο Κινέζος πρόεδρος Σι Τζινπίνγκ έκανε επίσης ασυνήθιστες εκκλήσεις για παύση

των εχθροπραξιών κατά καιρούς. Αν η Κίνα μπόρεσε να εκφράσει αντιαμερικανικές θέσεις, οι εταιρείες της δύσκολα σπεύδουν να ανακτήσουν τη θέση της Δύσης στη Ρωσία, φοβούμενες την εξωεδαφική φύση των κυρώσεων. Πολιτικά, η Τουρκία από την αρχή του πολέμου έδινε δεσμεύσεις τόσο στην Ουκρανία όσο και στη Ρωσία, αλλά οικονομικά ακολούθησε μία αποστασιοποιημένη στάση. Ωστόσο, στο πλαίσιο των κυρώσεων, ο ρόλος αυτών των παραγόντων, κυρίως της Κίνας, είναι κρίσιμος για τη Ρωσία. Στο τέλος αυτού του πολέμου, η Μόσχα θα εξαρτάται αναμφίβολα περισσότερο από το Πεκίνο οικονομικά, χρηματοπιστωτικά και τεχνολογικά [6].

Ο πόλεμος έθεσε υπό αμφισβήτηση την ικανότητα και την αξιοπιστία των περιφερειακών και διεθνών οργανισμών. Η σχετική αδράνεια του ΟΑΣΕ, η επαναλαμβανόμενη παράλυση του Συμβουλίου Ασφαλείας του ΟΗΕ, τα ρωσικά χτυπήματα στο Κίεβο κατά τη διάρκεια της παραμονής του Γενικού Γραμματέα του ΟΗΕ Αντόνιο Γκουτέρες είναι ενδεικτικά αυτού. Αυτές οι τάσεις που είναι επαναλαμβανόμενες παίζουν καθοριστικό ρόλο για την εδραίωση συμμαχιών μεταξύ των κρατών της Δύσης και όχι μόνο. Ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι από την έναρξη του πολέμου οι Ρώσοι και οι Κινέζοι επέκριναν τη δυτική επιρροή στους παγκόσμιους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ΔΝΤ), Παγκόσμια Τράπεζα, Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης – EBRD) και επιδίωξαν να μειώσουν την εξάρτησή τους από το δολάριο. Η Ρωσία φάνηκε από την έναρξη του πολέμου να στοιχηματίζει στις χώρες BRICS (Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία, Κίνα και Νότια Αφρική), στον Οργανισμό Συνεργασίας της Σαγκάης και σε περιφερειακά φόρουμ όπως η Ρωσία-Αφρική, η Ρωσία-ASEAN (Ένωση Κρατών της Νοτιοανατολικής Ασίας) περισσότερο από ότι σε ευρωπαϊκούς ή παγκόσμιους οργανισμούς, αρκετοί από τους οποίους την έχουν εκδιώξει ή αναστείλει τη συνεργασία τους μαζί της (Συμβούλιο της Ευρώπης, Συμβούλιο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων, G7, Αρκτικό Συμβούλιο, Συμβούλιο των Κρατών της Βαλτικής Θάλασσας, Συμβούλιο του Διεθνούς Οργανισμού Πολιτικής Αεροπορίας κτλ.).

5. Συμπεράσματα

Από την εποχή του προέδρου Μπόρις Γέλτσιν και του υπουργού Εξωτερικών Γεβγκένι Πριμακόφ, η Ρωσία αποζητά έναν πολυπολικό κόσμο. Είναι πολύ πιο κοντά στον στόχο της σήμερα από όταν ο Βλαντιμίρ Πούτιν ανήλθε για πρώτη φορά στην εξουσία. Ωστόσο, δεν είναι βέβαιο ότι τα χτυπήματα που έχει δώσει στο οικοδόμημα της παγκόσμιας διακυβέρνησης και της ευρωπαϊκής αρχιτεκτονικής ασφάλειας την ωφελούν πραγματικά. Η ισχύς της ρωσικής οικονομίας δεν είναι ανάλογη με τις γεωπολιτικές φιλοδοξίες της. Η Ρωσία είναι πιθανό να βγει από τον πόλεμο πιο αδύναμη, περισσότερο εξαρτημένη από την Κίνα και με λιγότερη επιρροή σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο. Εάν όλες οι προσπάθειες του Βλαντιμίρ Πούτιν να ενισχύσει τη θέση της Μόσχας στη διεθνή σκηνή έχουν καταστραφεί από αυτόν τον πόλεμο, άλλοι παράγοντες μπορεί επίσης να επηρεάζονται από έναν πιο κατακερματισμένο και συγκρουσιακό κόσμο, όπου ακόμη και η πυρηνική αποτροπή δεν φαίνεται πλέον να εγγυάται τη σταθερότητα. Οι ανοιχτές ή συγκαλυμμένες πυρηνικές απειλές του Βλαντιμίρ Πούτιν, αλλά και η υπόσχεση της Λιζ Τρας για πυρηνική απάντηση ή οι κίνδυνοι βομβαρδισμού πυρηνικών σταθμών ηλεκτροπαραγωγής στην Ουκρανία έρχονται σε αντίθεση με τον περιορισμό του Ψυχρού Πολέμου. Οι συνέπειες για το καθεστώς μη διάδοσης των πυρηνικών όπλων μπορεί να είναι σοβαρές, αρχής γενομένης από τον πιθανό εκτροχιασμό του *κοινού ολοκληρωμένου σχεδίου δράσης* (ΚΟΣΔ). Ο πόλεμος στην Ουκρανία δημιουργεί μια απότομη αύξηση του δυναμικού σύγκρουσης και αστάθειας στο άμεσο μέλλον για τη Ρωσία και τον μέτα-σοβιετικό χώρο, αλλά και πέραν αυτού, ειδικά μεταξύ Κίνας και Ταϊβάν, με αλυσιδωτές επιπτώσεις στις Ηνωμένες Πολιτείες. Η επιστροφή στη διεθνή ισορροπία που κλονίστηκε από το ρωσικό ρεβιζιονισμό θα απαιτήσει διαρθρωτικές αλλαγές: η οικοδόμηση του «κόσμου μετά» θα είναι μια μακρά διαδικασία της οποίας ο συνεχιζόμενος πόλεμος δεν καθιστά ακόμη δυνατό να αντιληφθούμε αν θα ανοικοδομηθεί ουσιαστικά σε μια ισορροπία δυνάμεων ή σε λειτουργικούς θεσμούς και κοινούς κανόνες [3,5,8].

Βιβλιογραφία

1. Jean de Gliniasty, «L'Europe victime collatérale de l'invasion de l'Ukraine par la Russie ?», dans «La guerre en Ukraine et le monde d'après...», Revue Défense Nationale 2022/5 (N° 850), Éditeur : Comité d'études de Défense Nationale.
2. Jean-Paul Perruche, Nathalie de Kaniv, «Géopolitique des Balkans occidentaux et sécurité de l'Europe», dans «La guerre en Ukraine et le monde d'après...», Revue Défense Nationale 2022/5 (N° 850), Éditeur : Comité d'études de Défense Nationale.
3. Jean-Christian Cady «La guerre en Ukraine a accru les divisions dans les Balkans», dans «La guerre en Ukraine et le monde d'après...» Revue Défense Nationale 2022/5 (N° 850), Éditeur : Comité d'études de Défense Nationale.
4. Kadri Liik, War of obsession: why Putin is risking Russia's future <https://www.geostrategia.fr/war-obsession-putin-risking-russia-future/>
5. Lenta.ru, 29 septembre 2022, <https://lenta.ru/news/2022/09/29/pashinyan29/?ysclid=18rmqrqlgc542308501>.
6. Morskaya Doctrina Rossijskoj Federacii [Doctrine maritime de la Fédération de Russie], 31 juillet 2022.
7. NATO 2022, Strategic Concept Adopted by Heads of State and Government at the NATO Summit in Madrid, 29 June 2022, <https://www.nato.int/strategic-concept/>.
8. Sonnenfeld Jeffrey et al., 2022, Business Retreats and Sanctions Are Crippling the Russian Economy, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4167193
9. Tatiana KASTOUEVA-JEAN, citée par Fabrice Deprez dans La Croix, Guerre en Ukraine : dans la région balte, les premières répliques du conflit, ifri, 2022.
10. Wong Brian, <https://foreignpolicy.com/2022/06/04/russia-china-us-geopolitics-eurasia-strategy/>
11. <https://www.ertnews.gr/roi-idiseon/prasino-fos-erntogan-gia-tin-entaksi-tis-souidias-sto-nato-stoltenmpergk-istoriko-vima/>